Štev. 31. V Ljubljani, 31. julija 1908. XLVIII. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja **vsak petek popoldne.** Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . . 8 K
pol leta . . . . . 4 „
četrt leta . . . . . 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za **oznanila** je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po **20 h** za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine **6 K.**

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Izletnikom v Prago!

Tvrdka A. Wilder i drug v Zagrebu, Akademički trg 7, ki prireja poseben vlak v Prago, je izpremenil načrt izleta v toliko, da se odpeljemo v Prago **dne 7. avgusta t. l.** in ne 8., kakor je bilo prvotno določeno.

Iz Zagreba se odpelje vlak ob 4·06 popoldne in pride na Zidan most ob 5·53. Tam se pridružimo Hrvatom in Srbom tudi mi. Kdor se hoče voziti s tem vlakom, naj se zglasi najkasneje **do 2. avgusta in pošlje denar za vožnjo.**

Oni, ki so se prvi zglasili za izlet, bodo dobili te dni legitimacije, onim pa, ki so se zglasili pozneje, jih pošljem, ko jih dobim iz Prage. Če bi pa kdo, ki se je zglasil šele te dni, ne dobil legitimacije, naj ga to nič ne moti, skrbel bodem, da jo dobi v Pragi.

Do danes se je priglasilo 44 udeležencev.

L. Jelenc.

Naše narodnostne razmere — in naša narodna šola.

(Govoril Ivan Prekoršek na shodu slovanskega naprednega dijaštva v Pragi.)

V drugi polovici 6. stoletja po Kr. se začenjajo priseljevati Slovenci do alpskih dežel.

Sedmo stoletje zaključi proces njihove naselitve in pomeni dobo največjega razširjenja slovenskega ozemlja s središčem v Korotanu.

Vsi poskusi vstvariti trajno državno jednoto, ki bi mogla braniti politično samostojnost, končajo brezuspešno. Nemška frankovska država in zmaga tuje cerkve in nemškega duhovnika pomeni konec narodove samostojnosti na zunaj in znotraj. Gradovi, samostani in cerkve tvorijo predstraže tujega nasilja in strejo narod v spone gospodarske duševne in politične sužnosti, predno se je zavedal samega sebe, predno si je zamogel vstvariti — ločen in razdeljen po geografični legi svojega teritorija — svoj naravni center, ki bi družil periferije z osrčjem in dal podlago skupnega, enotnega dela.

Stoletja se ponavljajoči navali Avarov, Madžarov in Turkov tvorijo drugo temno črto na zgodovinski sliki slovenske preteklosti.

Mogoče, nekako spontani izraz narodne samobitnosti in obupne odpore proti telesnemu in duševnemu suženjstvu pomenja doba kmečkih uporov in slovenske reformacije. Narod začenja živeti sebi, začenja delati za se. Po kratkih letih toliko obetajočega življenja nastopita zopet združena zgodovinska nositelja sužnjosti slovenske, država in cerkev ter uničita sadove narodnega dela in mu zastavita pot k napredku in kulturi.

To je slika naše preteklosti, slovenska je ta preteklost, hlapčevali smo in delali za druge, niso nas družili lastni interesi, družila nas je tuja sila, služili smo tujim koristim. Janičarji iz lastnih naših vrst so nas tirali in še tirajo k temu.

Ideje revolucije pomenijo tudi v našem narodu novo pomlad življenja, tudi za naš že pozabljen narod nastopi doba narodnega probujenja, začenjajo se boji za narodno-jezikovno ravnopravnost v šoli in uradu — boji za politično moč narodovo. Izčrpali so nam ti boji doslej najboljše moči, ovirali so naš gospodarski in kulturni razvoj, in danes ob 60letnem jubileju narodovega probujenja, ko so tudi že za nami časi samo narodne politike, ko se je tudi pri nas že izvršila ostra diferencijacija političnega življenja, tvorimo Slovenci v državi narod četrte vrste, ki še nimamo najprimitivnejših predpogojev za kulturni in gospodarski razvoj. Ob nas bije ves naval nemštva proti jugu in jugovzhodu, stremeč ob Adrijo, ob edini naš emporij Trst, v nas poskuša avstrijska vlada z vsemi nepostavnimi sredstvi in z vso brutalnostjo izvesti germanizacijo, ki so jo drugi narodi že odbili.

Je navada, če razpravljajo zastopniki tlačenih avstrijskih slovanskih narodov o svojem položaju in kulturnih zahtevah, da skuša drug z drugim nekako tekmovati v tem, da izgleda njegov narod bolj ko mogoče brezpraven.

To je naša tradicijonalna navada, ki mora med nami izginiti, ako hočemo zares drug drugega poznati in pravilno presojati medsebojne potrebe in zahteve in videti, kje treba v prvi vrsti pomoči celoti v obrambo posameznega slovanskega plemena. Treba je torej nam vsem jasne, resnične slike tega, kar imamo, da moremo na podlagi obstoječega staviti skupne zahteve in skupno delati za njih realizacijo. V tem vidim za napredno slovansko akademično mladino, posebej še avstrijsko, pot, ki jo moramo nastopiti mi — pot na zunaj ne vsikdar tako prijetna in „mogočno slovanska“ kakor je ona naših slovanskih politikov, a na znotraj realnejša, resničnejša.

Ne govorimo o izgubah, ki jih je utrpel slovenski živelj in slov. ozemlje od narodove naselitve v te kraje do današnjega dne. Ali ta proces germanizacije in italijanizacije našega življa še za nas ni skončan, vrši se dalje pred našimi očmi. In ta prodirajoča germanizacija preko nas do Trsta, ki rodi zlasti na Koroškem Štajerskem in Gorenjskem naravnost grozeče uspehe, nam kaže vso resnost in nevarnost našega položaja, ne more in sme pa biti vseeno bratskim slovanskim narodom, ki v interesu lastnega razvoja ne morejo pripustiti take okrepitve nemštva na jugu, ki bi pomenilo uničujočo gospodarsko in kulturno premoč nad Slovani.

Po vladnem ljudskem štetju iz l. 1900. štejemo Slovenci, razdeljeni na Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko 1,192.780 duš ter tvorimo samo na Kranjskem večino. Prihodnja tabela nam kaže v procentih ves naš razvoj, oziroma nazadovanje od leta 1846, oz. 1830. do l. 1900. Slovenci tvorimo na:

	Kranjskem	Štajerskem
leta 1830.	—	38·86 %
„ 1846.	88·10 %*)	36·20 %
„ 1880.	93·70 %	32·70 %
„ 1900.	94·20 %	31·20 %
	Koroškem	**Primorju**
„ 1830.	—	—
„ 1846.	30·— %	37·10 %
„ 1880.	29·70 %	32·60 %
„ 1900.	25·10 %	29·90 %

*) Odstevši Belokranjce.

Smo torej nazadovali na Štajerskem za 7 %, na Koroškem za 5 % in na Primorskem za 7 %.

Te številke že same jasno govore o nezdravih razmerah, v katerih živi narod, ki pada v svoji relativni moči vsled germanizacije in odseljevanja kot posledice slabih gospodarskih razmer, ki silijo narod drugam, ker domovina nima zanje kruha.

Pol stoletja se že borimo za slovensko narodno šolstvo in vendar označimo samo resnično dejstvo, če trdimo, da še danes ne razumeva in ne zna ceniti narod pomena in nalog narodnega šolstva. Šolstvo v Avstriji je danes zgelj predmet političnih bojev, kjer ne odločajo človeške pridobitve in izkušnje stoletij na polju pedagoškem, pri nas odloča in govori absolutno politična moč posameznih strank v parlamentu, politika države in politika cerkve, katerim vsem naj služi šola in le temu ne, komur je namenjena. Tako postaja v 20. stoletju v našem narodu šola najvišja kulturna institucija človeštva protinarodna in protikulturna. Ves naš šolski boj je ostal tam, kjer je bil pred desetletji, ne za korak nismo napredovali, in vsak dan nam prinaša novih porazov, h katerim pripomoremo sami z najboljšimi svojimi močmi.

Kakor se je globoko verstvo in naboženstvo v našem človeku ubilo in nadomestilo s celo vrsto mrtvih ceremonij, ki naj popeljejo človeka skozi to „ubogo, zapuščeno dolino solz“ k edinemu njegovemu cilju onkraj groba, tako je tudi šola našemu slovenskemu človeku le institucija, kjer se naj v prvi vrsti uči katekizma in nemščine, kar bi mu bilo še več potreba, da z zaprtimi očmi preroma grešni človek to življenje, tega se nauči že doma. To je tako vsa življenska modrost slovenskega človeka, začrtana sicer črno, ki pa tako globoko korenini v njegovi duši kot plod naše pretekle in sedanje šole. Pokaže se sicer večkrat v svetlejši luči, v lepših oblikah, ki mu jih izsili življenje in narava. A trajnega, večjega napredka v mišljenju in delu ni, brani ga država s svojim poneumnjevalnim, germazatoričnim sistemom, brani ga cerkev, ki se

LISTEK.

Jakobu Cepudru v spomin.

Prišlo je kakor klic iz daljav. Tajno vabeča znamenja so dvignila ptico. Tako je jela potovati v svojem neznanem hrepenenju. Daleč tam blešči vedno jasno nebo v mehki razkošni luči neznanega solnca. Zavel je topel dih iz onih krajev in lahni veter je prinesel seboj polno omamljajočega vonja.

Dvignila se je ptica visoko nad zemljo. Nad njo neskončna širjava nebes, pod njo stepa, a na obzorju bleščeča črta morja.

Brezmejnost vsepovsod! Ali te ne vznemirja gluha samota? Ptica plava dalje... Bog s teboj!

Solnce je zatonilo, stepa temni. Šelest stepnega bičevja in visokih trav je zazibal ptico v spanje. Sladak mir vlada nad spavajočo stepo...

Glej, nebo je zažarelo in poklicalo ptico iz spanja. Hrepeneče njeno oko se je uprlo v daljavo in ptica je že hotela razpeti krila. Naenkrat se je začul surov človeški glas moteč vesmir božanskega jutra. Predrzna roka je hotela zalučiti kamen proti potujoči...

Pustite njo, ki se je dvignila visoko nad zemeljska tla! Njeno srce je polno slutenj in hrepenenja po neznanem svetu, v katerem je večen mir... Ali seže vaša roka tako daleč? Poglejte njeno dobro ljubeznivo oko!

Ne, pustite! Oster kamen je zalučila predrzna roka.

Zakaj ste jo ranili? Ali je tolika vaša škodoželjnost? Ali hočete uničiti vero v dobroto človeškega srca, ustvarjenega po božji podobi?

Prestrašeno se je umaknila ranjena ptica v gostejšo, nepristopnejšo samoto. Videl sem, kako ji je tamkaj krvavelo srce... Ali tudi tja je priletel kamen za kamenom!

Skrivala se je ptica v žalosti, živela in popotovala v hrepenenju, strahu in slutnjah in vsa izmučena dospela do bleščeče črte večnega morja.

Tako je bilo zadnje leto Tvojega življenja, dragi tovariš! Tiho, globoko in malokdo je slutil Tvojo veliko bol. Kje si videl hvaležnost za svoje dobrote? Komur si skrivil le las? Bil si prvi, ki je priskočil na pomoč bednemu sotovarištvu, ki Te je spoštovalo in ljubilo kakor očeta.

Sedaj vlada sladak mir okrog Tebe in z vedno jasnega neba lije vsenaokrog mehka božanska luč nam neznanega solnca.

Ernest Šusteršič.

Pismo iz Ljubljane.

II.

Hvala lepa Vam, gospod urednik, za posredovanje med g. Gabrškom in menoj. G. Gabršek je namreč že odložil častno mesto učiteljskega zastopnika v mestnem šolskem svetu. Tu se vidi, kako velik je Vaš vpliv!

Sedaj pa Vam poročam še to, da sem kompetiral za nadučiteljsko mesto v Ljubljani. Ker je moderno, da se pritiskajo kljuke, kadar kdo kompetira, sem tudi jaz dejal cilinder na glavo in sem šel k gospodu, ki ima prvo besedo v deželi.

„Učitelj Pavliha!“ se predstavim.

„Hm!“ — Z enim očesom je zamižal, z drugim me je pogledal in takoj je vedel, po kaj sem prišel. Nasmejal se je in rekel:

„Tudi kompetent za nadučiteljsko mesto v Ljubljani?“

„Da, gospod!“

Ponudil mi je stol, potem pa je jel govoriti:

„Kompetentov je veliko — še več pa mnenj, komu gre pravzaprav to mesto.“

„Korporaciji, kakršna je dež. šolski svet, pač ne bo težko določiti, komu sodi to mesto, saj oddajaste službe vendar po gotovem principu!?“

„Po gotovem principu — hm — seveda — po gotovem principu postopamo vselej; toda naša korporacija ima v svoji previdnosti več principov — razumete? — En princip je n. pr., da se nekaterikrat oziramo na starost kompetentovo; drugi princip je, da se oziramo na zasluge, ki jih ima kompetent za nas!